

WAARDE
VAN WERK

De voorraad aan werk is oneindig

BAS HARING

BIJZONDER HOOGLERAAR 'PUBLIJK BEGRIP VAN WETENSCHAP'
UNIVERSITEIT LEIDEN

“Als ik een definitie voor ‘werk’ zou moeten formuleren, kom ik uit op ‘iets doen voor een ander’. De waarde van werk is daarmee dus de waarde van iets doen voor een ander. Dat ‘iets’ moet waardevol zijn voor die ander, iets positiefs, iets fijns, vanuiteden menselijke ervaring. Het kan ook een uitgestelde waarde hebben: het hoeft nu niet leuk te zijn om naar die saaie man voor de klas te luisteren, maar het is later wel fijn dat je scholing hebt gehad. En werk heeft nog een ander aspect: je krijgt ervoor betaald. Als compensatie voor het feit dat je het niet voor jezelf doet.”

Filosoof Bas Haring studeerde in de jaren negentig af op kunstmatige intelligentie. In een gesprek met hem over de waarde van werk komt de impact van technologie dus al snel aan de orde. "Er is als mens altijd iets te doen voor een ander", stelt hij. "Dus ik maak me totaal geen zorgen over robotisering. De gedachte dat we door technologie allemaal werkloos worden, is onzinnig. Stel je voor: alles in de wereld gebeurt straks door robots. Dan nog heb je behoefte aan dingen die andere mensen voor en met je doen: aandacht geven, wandelen, aaien of een film waarin mensen acteren. En zolang jij daar behoefte aan hebt, is er dus voor iemand werk. Misschien dat aaien in de toekomst werk kan worden. Absurd idee misschien, maar wel legitiem.

WERK VERANDERT, DE VOORRAAD IS ONEINDIG

Er bestaan nu ook beroepen die we twintig jaar geleden ondenkbaar achtten: de opruimcoach bijvoorbeeld. Hebben we er nu tweehonderd van in Nederland, compleet met een eigen jaarcongres. Dus ik ben helemaal niet bang voor de effecten van robots en digitalisering. Toen ik me twintig jaar geleden bezighield met kunstmatige intelligentie ging het om 'alles wat nog net niet kon'; tegenwoordig is het 'als het even kan, noemen we het kunstmatige intelligentie'. Het is hip en ontploft, maar niet nieuw. Alleen de computerkracht is groter geworden en er zijn meer data beschikbaar. Dat gaat niet tot een fundamentele verandering leiden. Robots en kunstmatige intelligentie vervangen menselijke handelingen, net als eerdere vormen van mechanisatie. En er zullen zeker banen verdwijnen; mensen in administratieve functies verliezen taken en werk. Maar

een verhalenverteller bijvoorbeeld, die blijft. Sterker nog: daar krijg je er alleen maar meer van. Ik zie iets als marketing bijvoorbeeld echt niet verdwijnen door computers.

We moeten af van het schrikbeeld dat er slechts een beperkte voorraad aan werk is. Wanneer je werk definieert als 'iets doen voor een ander', dan is die voorraad in werkelijkheid juist oneindig. De digitalisering gaat er hooguit toe leiden dat de menselijke inbreng in de waarde van werk alleen maar groter wordt. Het belang van de human touch gaat groeien als we steeds meer machines om ons heen krijgen. Dingen die alleen een mens kan doen, worden belangrijker, waardevoller. En naar mijn stellige overtuiging ook talrijker, omdat we als mensen worden uitgedaagd daarnaar op zoek te gaan. We willen intrinsiek van waarde zijn, ertoe doen en we vinden steeds weer nieuwe manieren om daar invulling aan te geven."

**“Misschien dat aaien
in de toekomst werk
kan worden.”**

Haring leunt achterover en kijkt om zich heen. "We zitten hier in een gloednieuw restaurant", vervolgt hij. "Dit is een tent die is gemaakt en bedacht door mensen. Een beetje hipsterachtig, een concept met een eigen kas, een urban farm. Dat kan alleen een mens zo bedenken. En er zit van jou en mij uit aan de vraagkant ook een behoefte aan: ik wil iets eten dat bereid is door mensen, dat aan tafel wordt gebracht door mensen. Dat gevoel, dat contact, is bepalend voor de waarde die ik eraan toeken. Net zoals ik bij een boek dat ik lees wil dat het geschreven is door een mens, iemand die dingen heeft meegemaakt, die reflecteert, verdiept, beschouwt, prikkelt.

In die hele hype rond kunstmatige intelligentie wordt één grote vergissing gemaakt: het verstandelijke wordt daar puur verstandelijk geacht. Maar heel veel van de abstracte concepten die wij als mens verstandelijk gebruiken, zijn gefundeerd in ons lichaam. Dat lichaam is ook heel belangrijk voor hoe wij gevoelszaken en abstracties ervaren. Dat wordt heel erg onderschat. Waarom ligt de toekomst voor ons? Omdat we naar voren lopen en ogen aan de voorkant hebben. Voor kunstmatige intelligentie is dat helemaal niet logisch, want dat loopt niet, gaat niet naar voren en heeft geen ogen. Het mist een lichaam als fundering."

WAARDERING VAN WERK

Terwijl een mens van vlees en bloed ons een volgend drankje brengt, verandert Haring van perspectief. "Even iets anders: mijn zusje is actrice, won een paar jaar geleden een Theo d'Or, maar ze verdient geen rooie cent. Voor haar is het echt sappelen, tegelijkertijd is ze

heel erg kritisch op de rollen die ze wel en niet wil spelen: ze wil altijd een bepaald soort intellectueel publiek bedienen. Maar wat is dat waard? Kennelijk minder dan het werk van de gemiddelde AH-manager, want die verdient beduidend meer. Het is heel hard, maar je werk is pas waardevol als het door een ander gewaardeerd wordt. Het publiek van mijn zus zou makkelijk meer kunnen betalen, maar kennelijk willen ze dat niet. Ze kennen er niet die waarde aan toe.

Misschien hebben de Amerikanen wel gelijk met hun stelling 'je bent wat je verdient' en dus niet wat je doet. In Nederland willen we gedurende ons hele leven status opbouwen, ook in geldelijke zin. Een beetje alsof we de illusie hebben dat ons leven oneindig voortduurt. Daarin zijn we heel anders dan de Amerikanen: die vinden het prima om ook slechtere tijden te hebben, ze verkopen aan het eind van hun leven hun huis en gaan kleiner wonen in een mobile home in Florida. Dat zie ik bij ons nog niet zo gauw gebeuren, alle bejaarden naar een stacaravan in Zeeland ofzo. Bovendien is het natuurlijk niet zo dat iedereen altijd voldoende geld heeft om alles te kunnen betalen waar-ie behoefte aan heeft. Ook niet als je een prima salaris hebt of hebt gehad.

VERANDERENDE SOCIALE CONTEXT

Die nuancering is wel belangrijk. Oudere mensen vinden het heel fijn als ze door de thuishulp gewassen worden, maar hebben veelal geen geld om die zorg echt individueel in te kopen. Natuurlijk zijn er genoeg mensen die vervolgens zeggen: dan moeten we er samen voor zorgen dat er voldoende middelen zijn om alle

oudjes te kunnen wassen. Maar dat blijkt in de praktijk nog knap lastig te realiseren. Ik heb niet het generieke vertrouwen in de mensheid dat we dit altijd samen zo zullen oplossen. De teneur is in elk geval de andere kant op. Kijk alleen al hoe er de laatste jaren gestemd wordt. Daarin zie je een beweging die tweedeling en ongelijkheid verder lijkt te vergroten.

De ontzuiling lijkt daarin overigens ook een rol te spelen. Het voordeel van die traditionele zuilen was dat daarbinnen tussen allerlei financiële en intellectuele niveaus volop contacten bestonden. Van hoog tot laag, zo je wil. Dat is nu weg en we hebben er horizontale kokers voor terug gekregen, waarbinnen mensen op hun eigen 'niveau' contacten onderhouden. We mixen niet meer en dus groeit de ruimte tussen de kokers. Dat zou ook zo maar eens impact kunnen gaan krijgen op de waardering voor werk, op de mate waarin we iemand iets gunnen en de bereidheid die we hebben om iets voor een ander te doen zodra die niet uit onze eigen koker komt. Een interessante hypothese om nader te onderzoeken."

- De digitalisering gaat er hooguit toe leiden dat de menselijke inbreng in de waarde van werk alleen maar groter wordt.
- Heel veel abstracte concepten die wij als mens verstandelijk gebruiken, zijn gefundeerd in ons lichaam. Dat aspect mist kunstmatige intelligentie.
- Werk is pas waardevol als het door een ander gewaardeerd wordt.

Over De Kamer

Ontwikkelingen op economisch en maatschappelijk niveau volgen elkaar in hoog tempo op. De Kamer is een initiatief van Achmea om de krachten van grootzakelijke bestuurders te bundelen en samen naar de toekomst van Nederland te kijken. Dat doen we onder andere tijdens Kamerbijeenkomsten, waarbij genodigden hun visies, worstelingen en perspectieven met elkaar delen. Naast bijeenkomsten verbindt De Kamer deelnemers via publicaties en interviews zoals deze. De inzichten die we opdoen, geven we door. Zo inspireren we elkaar én zakelijk Nederland.

WAARDE VAN WERK

Op dit moment staat het thema de Waarde van Werk centraal. Een jaar samen met de BV Nederland reflecteren op het thema de Waarde van Werk heeft een rijke schakering aan perspectieven en inzichten opgeleverd. De waarde van werk is niet alleen uit te drukken in geld, maar ook in maatschappelijke waarde, in status en eigenwaarde, in relevantie en ontwikkeling, individueel en collectief. En dat biedt volop stof om over verder te praten en na te denken over manieren waarop Nederland zich in de grote transitie van onze tijd kan positioneren, de keuzes die we moeten maken, de kansen die we zien en de mogelijkheden die we zullen moeten creëren om iedereen te laten meedoen. Meer lezen? [Download het boek Waarde van Werk hier.](#)